

Коцан Володимир Ярославович,
головний спеціаліст відділу
нормопроектувальної роботи Управління
правового забезпечення Національного
агентства України з питань виявлення,
розшуку та управління активами,
одержаними від корупційних та інших
злочинів

**УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ, НА ЯКІ НАКЛАДЕНО АРЕШТ
У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ ЧИ У СПРАВІ
ПРО ВИЗНАННЯ НЕОБГРУНТОВАНИМИ АКТИВІВ,
ТА ЇХ СТЬЯГНЕННЯ В ДОХІД ДЕРЖАВИ ЯК ІНШИЙ
ВИД РЕЧОВОГО ПРАВА НА ЧУЖЕ МАЙНО, ЩО ПІДЛЯГАЄ
ДЕРЖАВНІЙ РЕЄСТРАЦІЇ**

Враховуючи відсутність в Україні дієвих механізмів управління активами, які отримані злочинним шляхом, виникла необхідність створення нового державного органу, який б акумулював, координував зусилля правоохоронних, судових органів та іноземних партнерів у напрямку управління арештованими, замороженими активами [1, с. 26].

Створення і забезпечення належного функціонування АРМА є заходом з виконання положень Закону України «Про засади державної антикорупційної політики (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 роки», Державної програми щодо реалізації засад державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційної стратегії) на 2015–2017 роки, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 29.04.2015 № 265.

Інститут управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні в Україні створено нещодавно, незважаючи на те, що в світі такі офіси з управління арештованими (замороженими) активами існують уже досить давно.

Як вірно зазначає Давидюк А.М. рішення про передання майна в управління АРМА не приймається АРМА самостійно, тобто АРМА не має власної дискреції вирішувати долю активів. Лише на підставі або судового рішення у кримінальному процесі (ухвала слідчого судді, або суду), або наданням згоди самого власника активів можливе відкриття процедури управління [1, с. 34].

На підставі частини першої, другої статті 21 Закону України «Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів» (далі – Закон) управління рухомим та нерухомим майном, цінними паперами, майновими та іншими правами здійснюється Національним агентством шляхом реалізації відповідних активів або передачі їх в управління.

Активи, зазначені у частині першій цієї статті, прийняті Національним агентством в управління, підлягають оцінці, яка здійснюється визначеними за результатами конкурсу суб'єктами

оціночної діяльності, та передачі в управління визначеним за результатами конкурсу юридичним особам або фізичним особам-підприємцям у порядку, встановленому законодавством про державні (публічні) закупівлі.

Управління активами здійснюється на підставі договору, укладеного відповідно до глави 70 Цивільного кодексу України з урахуванням особливостей, визначених цим Законом.

Тобто є дві групи прав управління арештованим майном: перша охоплює права, що належать АРМА, друга – управителів за договором управління. Специфіка обох груп полягає в тому, що ці права є строковими та цільовими. Строк дії управління за законом безпосередньо залежить від терміну дії арешту в кримінальному провадженні чи наявності кримінального провадження. З припиненням арешту чи закриттям кримінального провадження припиняється і дія управління арештованим майном. Тому строк дії таких прав управління невизначений і залежить від моменту настання обставини (припинення дії арешту чи самого кримінального провадження), що не охоплено компетенцією АРМА чи залучених ним третіх осіб [2, с. 36].

При цьому, стаття 395 Цивільного кодексу України передбачає види речових прав на чуже майно, до яких належать право володіння, право користування (сервітут), право користування земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфітевзис), право забудови земельної ділянки (суперфіцій). Проте, частиною другою цієї статті передбачено, що законом можуть бути встановлені інші речові права на чуже майно.

Права АРМА щодо управління арештованими активами, які виникають на підставі ухвали слідчого судді або суду, чи згоди власника активів, є саме іншим видом речового права на чуже майно у розумінні частини другої статті 395 Цивільного кодексу України [3, с. 3].

Крім того, відповідно до пункту 2 частини першої статті 4 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» речові права на нерухоме майно, похідні від права власності підлягають державній реєстрації прав.

Водночас, Законом не передбачено, що управління арештованими активами є речовим правом АРМА або управителя на чуже майно на строк дії арешту такого майна. Законодавець обмежився у частині другій статті 19 Закону виключно тим, що у разі прийняття в управління активів, які чи права на які та їх обтяження підлягають державній реєстрації, Національне агентство надсилає того самого дня інформацію про накладення арешту на активи органам, що ведуть державні реєстри таких активів, прав на них або їх обтяжень. У разі прийняття в управління цінних паперів інформація також надсилається відповідним учасникам депозитарної системи України.

Зазначену норму дещо деталізовано у підпункті 6 пункту 6 Положення про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів

України від 11.07.2018 № 613, згідно з якою АРМА для виконання покладених на нього завдань має право звертатися у разі прийняття в управління активів, які чи права на які та їх обтяження підлягають державній реєстрації, до органів, що ведуть державні реєстри таких активів, прав на них або їх обтяжень, щодо внесення відповідних відомостей про виникнення у АРМА повноважень з управління зазначеними активами.

Проте, з огляду на те, що Цивільним кодексом України, Законом і Законом України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» не передбачено державної реєстрації права управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави, зазначене створює ризики виникнення в управителя перешкод у виконанні обов'язків, передбачених укладеним між ним та АРМА договором управління активами (майном).

Варто відзначити, що проектом Антикорупційної стратегії на 2021–2025 роки (проект Закону України «Про засади державної антикорупційної політики на 2021–2025 роки» (реєстр. № 4135 від 21.09.2020), підготовленим до другого читання, передбачено очікуваний стратегічний результат щодо чіткого визначення особливостей речового (майнового) титулу АРМА щодо арештованих активів в управлінні цього органу [4, с. 46].

З огляду на викладене, існує необхідність у внесенні змін до законодавства щодо визначення окремого виду речового права на чуже майно – управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні чи у справі про визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави.

Список використаних джерел

1. Давидюк А.М. Правове забезпечення публічного адміністрування у сфері виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна», Тернопільський національний економічний університет, м. Київ, 2020 р. 204 с. Режим доступу – <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/38552/1/diss.pdf>.

2. Зелькіна Т.Є. Особливості адміністрування та характеристика активів, що можуть бути передані в управління АРМА. Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ, 2019 р., № 2 (18), с. 33-41. Режим доступу – <http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/15118/1/6.pdf>.

3. Методичні рекомендації: Настанови з управління арештованим майном. Режим доступу – <https://nastanovy.arma.gov.ua/82-2/#3.2.1-prava-arma-z-upravlinnya-areshtovanim-majno>.

4. Проект Закону України «Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки» (реєстр. № 4135 від 21.09.2020); текст законопроекту до другого читання 17.05.2021. http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70007.